

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№5/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 148 sahifa,
14-may, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'afvor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyestr raqami tartibi bo’yicha
ro’yxatdan o’tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

Nutq o'qitirish mashg'ulotlarida maqol va rivoyatlardan foydalanish texnologiyasi	12
Azimova Nodira Xikmatovna	
Matematikada o'tkaziladigan sinfdan tashqari viktorina, matematik ertalik va matematik musobaqalarni tashkil etish.....	15
Azizova Dilnoz Yo'ldashevna	
Adabiy ta'limda fanlararo integratsiyani rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rni	19
Hasanova Bahora Isa qizi	
Boshlang'ich sinf ona tili darsliklaridagi kognitiv-pragmatik mashqlar turlari va mazmuni.....	22
Jahonova Nargiza Yunus qizi	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil etishda QUIZ testlardan foydalanish	28
Jamolova Nodirabegim Jobir qizi	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning dolzarbligi	32
Mazgarova Durdona Shuxrat qizi, Mirzakamolova Komola Xojiakbar qizi	
Understanding and Using Articles in English: A Practical Approach.....	35
Mustafoyeva Nigina Shuhrat kizi	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari.....	40
Nosirova Dilduza	
Ona tili va o'qish savodxonligi fanining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyati	45
Otamurodova Mahfirat Husan qizi	
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va qonunlari asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuv	49
Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy etikasi va madaniy salohiyatini shakllantirish omillari...52	
Qodirova Fotima Rashidovna	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalarining qiyosiy tahlili55	
Shokirova Madinabonu Shomurod qizi	
Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda mental arifmetikaning o'rni.....59	
Sulaymonova Nigora Olimjon qizi	
Boshlang'ich ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish mexanizmlari (Singapur ta'lim tizimi misolida).....63	
Taniqulova O'g'lioy Fahriddin qizi	
SWOT texnologiyasi asosida talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish modeli.....66	
Abdusalomova Saidabonu Ziyovuddin qizi	
Механизмы формирования характера трудолюбия в младшем школьном возрасте	69
Зияев Амаль Толибович	
Современные методы обучения иностранному языку в начальных классах	72
Косимова Шахризода Бахромжон кизи, Рузметова Хилола Абдушариповна	
Ислам в духовных исканиях Льва Толстого: уважение великого писателя к религии и пророку	75
Мамасодикова Махзуна Жалол кизи	
Проблемы и особенности перевода с узбекского языка на русский: анализ ошибок и пути решения	78
Холмуродова Дилдора Хусниддиновна	
Развитие русского языка в современном мире	80
Чернова Татьяна Алексеевна, Темиров Руслан Расул угли, Хасанов Сайхунбек Килич угли	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari.....83	
Komilova Lola Nasillovna	
Maxsus pedagogikani o'qitishda klinik, tarixiy, psixologik, didaktik materiallarni integrativ o'qitish metodlari	91
Djavlanova Nodira Xamza qizi	

Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining loyihalash kompetentligini shakllantirish	94
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Formation of Cultural Tolerance in Preschool Children Through Foreign Language Learning Using Digital Educational Resources	98
<i>Dadakhonova Mohlaroyim Muratvayevna</i>	
Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning samarali usullarini o'rganish	106
<i>Ataullayev Fazliddin Fahriddin o'g'li</i>	
O'quv jarayonida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning ta'limiy aspektlari tahlili	110
<i>Zubayda Barnoyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning nazariy va metodik manbalari.....	116
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna, Usmanova Mashkura Mirzoroximovna, Xunarova Lobar Akbaraliyevna</i>	
Butun dunyoda nogiron bolalarga nisbatan munosabat: stereotiplar va ularni yengish	120
<i>Axmadova Shahloxon Voxid qizi</i>	
Ijtimoiy va pedagogik riabilitatsiyon deviant xulqi bo'lgan o'smirlar.....	124
<i>Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat munosabatlarini tartibga solishda sog'lom ish muhitini yaratish.....	127
<i>Qosimova Shaxnoza Nuriddinovna</i>	
Maktab o'quvchilarida chet tili bo'yicha strategik kompetensiyani shakllantirish: psixolingvistik asoslar	131
<i>Akmalxonova Nodira</i>	
Chet tillarini o'zlashtirishning psixolingvistik asoslari: A. A. Leontyev qarashlarining tahlili	137
<i>B. O. Toshboyeva</i>	
O'quvchilarni tabiiy-ilmiy savodxonligini shakllantirish asosida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning xususiyatlari mazmuni	143
<i>Ro'zimatov Jamshid Alisher o'g'li</i>	

IJTIMOY VA PEDAGOGIK RIABLITATSIYON DEVIANT XULQI BO'LGAN O'SMIRLAR

Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi

Guliston davlat pedagogika instituti

"Pedagogika va psixologiya" kafedrası stajyor-o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada butun dunyoda dolzarb muammo bo'lgan deviant xulq-atvori mavjud o'smirlar riabilitatsiyasiga nisbatan yangicha g'oya va strategiyalar haqida so'z yuritiladi. Xususan, riabilitatsiya jarayoni, riabilitatsiya jarayonidan keyingi o'smirlarning jamiyatga integratsiya jarayonini yengillashtirish uchun metodikalar tizimini takomillashtirish uchun zarur bo'lgan metodik ko'rsatmalar berilgan. Xulqi og'ishgan o'smirlarni jamiyatga integratsiya qilishda riabilitatsiya jarayoni ularning ijtimoiy moslashuvini va psixologik barqarorligini ta'minlashda asosiy vosita bo'lib hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy va tarbiyaviy riabilitatsiya, adaptatsiya, integratsiya, ijtimoiy ish, hayotiylik, o'smir, stereotip, metodika, korreksiya, ruhiy barqarorlik.

Abstract: This article discusses new ideas and strategies for the rehabilitation of adolescents with deviant behavior, which is a pressing problem worldwide. In particular, methodological guidelines are provided for improving the system of methods to facilitate the rehabilitation process and the integration of adolescents into society after the rehabilitation process. The rehabilitation process is considered the main tool for ensuring their social adaptation and psychological stability in the integration of adolescents with deviant behavior into society.

Key words: social and educational rehabilitation, adaptation, integration, social work, vitality, teenager, stereotype, methodology, correction, mental stability.

Аннотация: В статье рассматриваются новые идеи и стратегии реабилитации подростков с девиантным поведением, что является актуальной проблемой во всем мире. В частности, даны методические указания, необходимые для совершенствования системы методов облегчения процесса реабилитации и процесса интеграции подростков в общество после реабилитационного процесса. Процесс реабилитации является основным инструментом обеспечения социальной адаптации и психологической устойчивости подростков с девиантным поведением в обществе.

Ключевые слова: социально-педагогическая реабилитация, адаптация, интеграция, социальная работа, жизнестойкость, подросток, стереотип, методика, коррекция, психическая устойчивость.

KIRISH

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar yoshlarga keng qamrovli ta'sir ko'rsatmoqda. Ijoiy tendentsiyalar mavjud bo'lgan avlod, bu davrda deviant xatti-harakatlarning o'sishida namoyon bo'ladi o'smirlik muhiti sodir bo'lmoqda. O'smirlar ijtimoiy beqarorlikka eng sezgir. O'smir eng muhim xususiyat va fazilatlarni shakllantirishning alohida bosqichida bo'ladi.

Olimlarning fikriga ko'ra, o'smirlarning deviant xulq-atvoriga sabab bo'lgan omillar, ularni muayyan sharoitlarga moslashtira olmslikdir. Tadqiqotchilar, shuningdek, deviant o'smirlarning shaxsiy fazilatlari oilaviy tarbiyaning noqulay sgaroitlari, ularning ijtimoiy rolini bajarishdagi qiyinchiliklar natijasida rivojlanadi degan xulosaga kelishadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, voyaga yetmaganlarning ijtimoiy xulq-atvorining rivojlanishiga bitta emas, balki butun bir guruh omillar ta'sir qiladi. Bir qancha salbiy omillarning uzoq muddatli ta'siri ostida asabiy vaziyatlarni ijobiy hal qila olmaydigan voyaga yetmagan bolaning reaksiyasi asta-sekin salbiy faollashadi. Xulq-atvorda og'ish o'ziga xos xarakterli xususiyatga antisotsial shaxs asta-sekin rivojlanmoqda.

O'smirlarning deviant xulq-atvorining sabablarini va buzg'unchi xatti-harakatlarning oldini olish va ularni bartaraf etishning tegishli usullarini o'z ichiga olgan mahalliy va xorijiy psixologik, pedagogic va sotsiologik tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'smirlar deviant xatti-harakatlarning muhim xususiyatlari va xatti-harakatlarning ushbu shakllarining oldini olish tizimi ma'lum bir jamiyatning ijtimoiy-ma'daniy rivojlanishi bilan

bog'liq. Yosh avlodning kutilmagan xulq-atvorini deviant deb talqin qilishning sabablaridan biri bu bolalar va o'smirlarning shaxsiy rivojlanishiga bo'lgan ijtimoiy-ma'daniy talablarning kuchayishidir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mamlakatimiz rivojlanishining hozirgi bosqichida ijtimoiy xavfli vaziyatda (noqonuniy xatti-harakatlar xavf ostida va qonunga zid bo'lgan) o'smirlarni har tomonlama reabilitatsiya qilish va ta'lim qo'llab-quvvatlashni loyihalash bo'yicha asosiy vazifalarni hal qilishni talab qiladi. Hozirgi vaqtda o'smirlarning deviant xatti-harakatlarini tasniflaydigan ko'plab mahalliy psixologik va pedagogik tadqiqotlar mavjud.

Hozirgi vaqtda deviantni tasniflaydigan ko'plab mahalliy psixologik va pedagogik tadqiqotlar mavjud o'smirlarning xatti-harakatlari (Hagurov, 2006; Kleiberg va boshqalar, 2014; Ushatikov, 2002). ning tahlili maxsus internat ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan o'quvchilarni bo'ylama o'rganish natijalari passiv va faol deviant xulq-atvorining umumlashtirilgan xususiyatlarini ajratib ko'rsatish imkonini berdi. O'smirlar, ya'ni: passiv deviant xulq - axloqiy me'yorlardan chetga chiqadigan xatti-harakatlar va hayot qoidalari va mavjud ijtimoiy haqiqatni rad etishning turli shakllarida namoyon bo'ladi; faol deviant xulq-atvor - huquqiy me'yorlarga mos kelmaydigan va ijtimoiy tuzumga, sog'likka tahdid soladigan xatti-harakatlar va atrofdagi odamlarning farovonligi.

Shu munosabat bilan, maxsus internat ta'lim muassasalarida reabilitatsiya kursi davomida deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarda nafaqat ularga imkon beradigan shaxsiy fazilatlarini shakllantirish kerak qiyinchiliklarni yengish, balki kelajakda ijobiy rivojlanishga yordam beradi (Makhnach & Laktionova, 2013). Tadqiqotda ko'rsatilgan muammo bo'yicha psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish olib keldi deviantli o'smirlarda ijtimoiy-shaxsiy hayotiylikni shakllantirish zarur degan xulosaga kelish, xulq-atvor ularning muvaffaqiyatli ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiyasining asosiy sharti sifatida bo'lib kelmoqda.

"Reabilitatsiya" tushunchasi turli fanlarning fanlararo makonida keng qo'llaniladi (psixologiya, pedagogika, tibbiyot, huquq, sotsiologiya). Hozirgi vaqtda gumanistik pedagogikaning bir qator kontseptual yondashuvlari mavjud Noto'g'ri bolalar va o'smirlarni reabilitatsiya qilish muammosi antropologik yondashuv deb ataladi (Almazov, 2000; Volov, 2008), bu voyaga etmaganlarning jinoiy xulq-atvori aksiomaga asoslanadi. Ularning psixologik salomatligidagi jiddiy muammolarni ko'rsatadi. Shuning uchun, deviant xulq-atvori bilan o'smirlar maxsus tibbiy, psixologik va pedagogik reabilitatsiya muhitini talab qilish; ijtimoiy-pedagogik yondashuv (Kleiberg va boshq., 2014; Kosabutskaya, 2017), unda deviant xatti-harakati hisobga olinadi. Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan noqonuniy xatti-harakatlarning umumiylikni aks ettiruvchi tabiiy ijtimoiy-pedagogik hodisa sifatida voyaga etmagan shaxsning deformatsiyalari, sotsializatsiya buzilishi, ta'siri ostida voyaga yetmagan shaxsning shaxsiga samarali pedagogik ta'sir ko'rsatilmaganda jinoiy hamjamiyat. Shuning uchun deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarni reabilitatsiya qilish ijobiy ijtimoiy bilan o'zaro munosabatdir atrof-muhit; tuzatuvchi yondashuv (Lavrentieva, 2014; Sinyagina va boshq., 2001), bu zaruratni oqlaydi. Individual psixoterapevtik yordam va psixologik-pedagogik tuzatish muhim ahamiyatga ega deviant xulqli o'smirni reabilitatsiya qilish mazmuni; shaxsga yo'naltirilgan yondashuv (Paxmutova va boshqalar, 2019), deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarning shaxsiyatini to'plam sifatida ko'rib chiqadi. xilma-xil va tizimli o'zaro ta'sirlar jarayonida shakllangan ijtimoiy ahamiyatga ega salbiy xususiyatlar boshqa odamlar bilan. Shu munosabat bilan, shu jumladan, deviant (ijtimoiy xavfli) xulq-atvorga ega o'smir sog'lom bolalar jamoasi bilan faol ijtimoiy yo'naltirilgan guruh o'zaro munosabati va bir vaqtning o'zida shakllanishi refleksli o'z-o'zini anglash reabilitatsiya g'oyasi.

Shunday qilib, biz ishonch bilan aytishimiz mumkinki, "Ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya" tushunchasi deviant xulq-atvorli o'smirlar" nomli kitobi pedagogik-psixologik tadqiqotlarda faol qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, yuqoridagi ta'riflarning tizimsiz o'zgaruvchanligi va taqqoslanmasligi "ijtimoiy deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarni pedagogik reabilitatsiya qilish, shuningdek, umumiy shaklning yo'qligi, o'rnatilgan pedagogik terminologiya bilan munosabati haqiqiy pedagogik hodisaga "ijtimoiy deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarni pedagogik reabilitatsiya qilish" tomonidan yaratilgan irratsionallikka. individual tadqiqotchilarning nazariy fikrlashlari. Bizningcha, bunga rioya etmaslik sabab bo'ladi tushunchalarni aniqlashda mantiqiy qoidalar (Boritko, 2001; Kraevskiy, 2006; Naumenko, 2013; Novikov,

Xususan, yuqoridagi barcha ta'riflar yashirin va shiddatli. Shuning uchun, ular ko'rib chiqilayotgan hodisaning mohiyati (mazmuni) haqidagi hukmlardir (Naumenko, 2008). Biroq, deviantli o'smirlarni ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya qilishning o'ziga xos xususiyatlari ijtimoiy ish uslubi sifatida xulq-atvor ko'p omillarga bog'liq. Avvalo, bu o'ziga xos xususiyatlar u amalga oshirilayotgan ob'ekt va muassasaning o'ziga xos xususiyatlari (Galaguzova & Moskvina, 2016). Shu munosabat bilan, biz ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiyani ko'rib chiqamiz maxsus internat ta'lim muassasalarining sharoitlari, ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya ob'ektlari deviant xulq-atvorga ega o'smirlar bo'lsa, biz umumiy tushuncha orqali ushbu tushunchaning quyidagi ta'rifini taklif qilamiz farq, buning natijasida u nafaqat aniq bo'ladi, balki mavjudlarga ham qo'shiladi pedagogik ta'riflar tizimi. Deviant xulqli o'smirlarni maxsus internatda ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya qilish ta'lim muassasalari ijtimoiy va shaxsiy tarkibni shakllantirishning maxsus tashkil etilgan ta'lim jarayonidir deviant xulq-atvori bo'lgan o'spi-

inning hayotiyliigi, bu qiymat-semantik sohada o'zgarishlarga olib keladi. Shaxs (ijtimoiy-madaniy me'yorlarni, hayot qoidalarini qabul qilish va hayotga tayyorlikni shakllantirish kundalik hayot faoliyatining turli holatlarida ijtimoiy va shaxsiy hayotiylikning namoyon bo'lishi) zarurat sifatida jamiyatga qaytish va keyingi muvaffaqiyatli sotsializatsiya uchun shart.

Idoralararo hamkorlik sub'ektlari uchun internatdan keyingi qo'llab-quvvatlash masalalari maxsus maktab-internatlarning bitiruvchisi bo'lgan o'smirlar quyidagilardir:

- voyaga etmaganlar ishlari va ularning huquqlarini himoya qilish bo'yicha shahar komissiyalari;
- shahar aholini ijtimoiy muhofaza qilish organlari;
- ta'limni boshqaruvchi shahar hokimiyatlari, umumiy ta'lim tashkilotlari yoki o'smir o'z faoliyatini davom ettiradigan boshlang'ich kasb-hunar ta'limi tashkilotlari o'qish;
- vasiylik va homiylik organlari;
- shahar yoshlar bilan ishlash organlari;
- shahar ichki ishlar organlarining voyaga etmaganlar ishlari bo'yicha bo'linmalari;
- bolalar qarovsizligi va voyaga etmaganlarning oldini olish bo'yicha aniq vazifalarni bajaradigan muassasalar ushbu organlar tomonidan yaratilgan huquqbuzarlik.

Ijtimoiy jarayon samaradorligining shartlaridan biri ekanligini hisobga olgan holda deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarni maxsus internatda pedagogik reabilitatsiya qilish institutlar ijtimoiy va shaxsiy hayotiylik rivojlanishining murakkab va ko'p omilli monitoringidir sifatli baholash uchun zarur bo'lgan xususiy texnologiyalar va standartlashtirilgan usullardan foydalanish deviant xulq-atvori bo'lgan o'smirlarning ijtimoiy va shaxsiy hayotiylik mezonlarining o'zgarishi dinamikasi.

XULOSA

Deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijtimoiy va pedagogik reabilitatsiyasi zamonaviy pedagogika va psixologiya oldidagi dolzarb masalalardan biridir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'smirlarning noan'anaviy, ya'ni deviant xulqining shakllanishiga oilaviy muhitdagi muammolar, maktabdagi ta'lim-tarbiya tizimidagi yetishmovchiliklar, ijtimoiy tengsizlik hamda do'stlar guruhining salbiy ta'siri sabab bo'lmoqda. Reabilitatsiya jarayonida o'smirning shaxsiy ehtiyojlari, psixologik holati va ijtimoiy muhitga moslashuv darajasi e'tiborga olinishi zarur. Bu jarayonda maktab, oila va jamoatchilikning hamkorligi muhim rol o'ynaydi.

TAVSIYALAR

Ota-onalarga psixologik-pedagogik maslahatlar berish orqali o'z farzandlari bilan sog'lom muloqot o'rnatishlari ta'minlanishi lozim. Maktabda individual yondashuvni kuchaytirish: Pedagoglar deviant xulqli o'smirlarga nisbatan sabrli, empatiyali va individual yondashuvni qo'llashlari zarur. Psixologik xizmatni faollashtirish: Maktab psixologi muntazam ravishda risk guruhiga kiruvchi o'quvchilar bilan ishlashi, ular uchun profilaktik trening va suhbatlar tashkil qilishi kerak. Ijtimoiy loyihalar va klublarga jalb qilish: O'smirlarni sport, san'at, texnik to'garaklar va ijtimoiy faoliyatlarga yo'naltirish orqali ular energiyasini foydali yo'nalishga burish mumkin. Jinoyat va huquqbuzarlikning oldini olish bo'yicha hamkorlik: Ichki ishlar, mahalla va ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlik kuchaytirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Almazov, B. N. (2000). Psychological foundations of pedagogical rehabilitation. Yekaterinburg.
2. Borytko, N. M. (2001). In the space of educational activities. Volgograd. Galaguzova, Yu. N., & Moskvina, E. V. (2016). Social and pedagogical rehabilitation of adolescent delinquent behavior in a special educational institution. Teacher ed. and sci., 5, 72–77.
3. Hagurov, T. A. (2006). Man consuming: deviantological analysis problems. Institute of Sociology of the Russian Academy of Sciences. Kleiberg, Yu. A., Orlova, E. A., & Orlova, Yu. L. (2014). Copying strategies of parents of adolescent offenders. Monograph. Tula polygraphist.
4. Kosabutskaya, S. A. (2017). Integration of civic education and crime prevention for students of educational institutions. Probl. of modern teacher ed., 57-9, 206–214. Kraevsky, V. V. (2006).
5. Pedagogy methodology: a new stage. Academy. Lavrentieva, Z.I. (2014). Methodological guidelines of modern pedagogical research. Siber. Magazine, 2, 213–216. Litvishnikov, V. M., & Mitkina, A. V. (2004).
6. Prison pedagogy. Mosk. social psychol. Instit. Maddi, S. R. (2005). On hardiness and other pathways to resilience. Amer. Psihologist, 60(3), 265–274. Makhnach, A. V., & Laktionova, A. I. (2013).
7. Personal and behavioral characteristics of adolescents as a factor in their viability and social adaptation. Psychol. J., 34(5), 69–84.
8. Naumenko, Yu. V. (2008). The health-forming function of the educational process at school. Monograph. Publ. House of VGIPK RO. Naumenko, Yu. V. (2013).
9. Methodology, concept and technology of health education. Domestic and foreign pedag., 5(14), 115–146. Novikov, A. M. (2013). Pedagogy: a dictionary of a system of basic concepts. Publ. IET Center.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.